

Nr 83.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till upplysningsarbete avseende produktions- och exportfrågor; given Drottningholms slott den 24 februari 1950.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredraganden hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

Sven Andersson.

Sammanfattning.

I propositionen lämnas till en början en redogörelse för den verksamhet, som bedrivits av samarbetsorganet Ekonomisk Information. Vidare uppdragas riktlinjerna för den fortsatta verksamheten, varvid olika upplysningsmedel såsom film, broschyrer, affischer, annonser m. m. äro avsedda att komma till användning. Kostnaderna för nästa budgetår beräknas till 1 000 000 kronor. Med hänsyn till kvarstående reservation hemställas om ett reservationsanslag av 750 000 kronor för budgetåret 1950/51.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Drottningholms slott den 24 februari 1950.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, WEIJNE, ANDERSSON, LINGMAN.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och handelsdepartementen anför statsrådet Andersson.

I årets statsverksproposition, tionde huvudtiteln, har under punkten 51 föreslagits att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Upplysningsarbete avseende produktions- och exportfrågor, måtte beräknas ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor.

Jag anhåller nu att till fortsatt behandling få upptaga nämnda anslagsfråga. Därvid skall jag först ge en kort sammanfattning av den upplysningsverksamhet, som bedrivits under innevarande budgetår.

Genom beslut av 1949 års riksdag (r. skr. nr 226) anvisades till Upplysningsarbete avseende produktions- och exportfrågor under tionde huvudtiteln dels å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49 ett reservationsanslag av 100 000 kronor, dels ock för budgetåret 1949/50 ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor.

Samarbetsorganet Ekonomisk Information.

Ifrågavarande anslag har utnyttjats under inseende av ett i februari 1949 bildat samarbetsorgan, benämnt Ekonomisk Information. I detta organ, som arbetar under mitt ordförandeskap, representeras Svenska arbetsgivareföreningen av direktörerna F. Jarre och K. Åberg, Landsorganisationen i Sverige av ombudsman F. Allard och sekreterare N. Kellgren, som efterträtt sekreterare R. Meidner, samt Tjänstemännens centralorganisation av ombudsman P. E. Bergström. Dessutom ingår statssekreterare R. Sterner såsom arbetande ledamot. Organet har tillkommit för att genom ekonomisk upplysningsverksamhet stödja det arbete, som bedrivs i det av statsrådet Sköld ledda samarbetsorganet för produktions- och exportökning.

Såsom motivering för detta arbete hänvisade jag i föregående års proposition i ämnet (nr 141) bl. a. till det faktum, att nya höjningar i levnadsstandarden och nya utbyggnader av socialpolitiken endast äro möjliga, om pro-

duktionen fortsätter att öka. Jag erinrade också om önskvärdheten att undanröja alla sådana krisbetonade detaljregleringar, som verka hämmande på näringsliv och samhälle, vilket emellertid skulle förutsätta, att den ekonomiska stabiliseringen bevarades och befästes och att sparande, produktion och export ökades. Det gällde härvid att övervinna vissa hinder för produktionsökningen, t. ex. brist på arbetskraft inom vissa nyckelområden, onödigt frånvaro från arbetet, överrörlighet på arbetsmarknaden, hög olycksfallsfrekvens och stora industribrandrisker. Även trivselförhållandena på arbetsplatserna vore i sammanhanget av betydelse. Den i förhållande till exportbehoven stora åtgången på hemmamarknaden av bl. a. trä och papper syntes böra föranleda ytterligare upplysningsverksamhet om betydelsen av sparsamhet med material.

Vid uppläggningsen av verksamheten har organet kunnat tillgodogöra sig värdefulla erfarenheter, som vunnits vid liknande upplysningsarbete i vissa främmande länder, särskilt England och Norge. Dessa erfarenheter ha dock icke tillämpats i oförändrad form. I motsats till vad fallet är i England, har man sålunda undvikit att bygga upp en större central apparat. Kansliet har under större delen av budgetåret bestått av organets sekreterare, två deltidsanställda redaktörer samt ett kanslibitråde, som dock även utnyttjats för andra ändamål. Från den 1 januari 1950 har dock även en biträdande sekreterare anställts. För att med så ringa personal kunna utföra det arbete, som erfordrats, har det varit desto mera nödvändigt att söka samarbete med olika organisationer samt med offentliga och enskilda organ och företag. Tack vare samarbetet med arbetsmarknadens huvudorganisationer, som beredvilligt lämnat hjälp, har det sålunda varit möjligt att ge materialet en utformning, som varit bättre lämpad för de ändamål som åsyftats, än vad som eljest varit möjligt, och det har dessutom lyckats att sprida materialet på ett sätt, som svårigen hade kunnat åstadkommas utan denna hjälp. Ett samarbete har även kommit till stånd med arbetarskyddsnämnden, Svenska brandskyddsföreningen, med bildningsorganisationerna och med Brevskolan liksom med konjunkturinstitutet, som biträtt med data och synpunkter för den ekonomiska analysen. Dessutom har Ekonomisk Information utnyttjat den expertis, som finns tillgänglig på olika annonsbyråer, filmföretag och liknande publicitetsorgan. Sveriges biografägareförbund har underlättat spridningen av vissa filmer. Radiotjänst har vid flera tillfällen lämnat sin medverkan.

En allmän grundsats i arbetet har varit att undvika allmänna paroller och i stället lägga tyngdpunkten vid en saklig analys av de ekonomiska förhållandena. Mot denna bakgrund har det sedan varit möjligt att på ett naturligt sätt presentera de krav, som läget ställer på ökade offentliga och enskilda insatser för produktion och export. Härvid har rationaliseringskravet starkt understrukits. I samband härmed har förslagsverksamheten och företagsnämndernas övriga arbete uppmärksammats liksom det flerstädes framträdande behovet av bättre trivsel på arbetsplatserna. Ett samarbete har etablerats med de funktionärer inom arbetsmarknadens huvudorga-

nisationer, som handlägga frågor rörande företagsnämnderna. De både ur individens och samhällets synpunkt skadliga verkningarna av onödig frånavaro från arbetet och överörklighet på arbetsmarknaden ha ideligen berörts i upplysningsverksamheten.

Jag övergår nu till redovisning av enskildheterna i det arbete, som redan utförts eller som planerats för återstoden av budgetåret.

Allmän ekonomisk upplysning.

Broschyrer. I maj 1949 utgav Ekonomisk Information en broschyr om långtidsprogrammet under titeln »4-årsplanen i korta drag». Broschyren trycktes i en upplaga av 100 000 ex. och distribuerades i huvudsak genom försäljning, som väsentligen sköttes av arbetsmarknadens huvudorganisationer samt även av pressbyrån. Upplagan slutsåldes på kort tid, varför ett nytryck på ytterligare 20 000 ex. verkställdes mot slutet av året för att effektuera kvarstående beställningar. En ny broschyr, betitlad »Rapport om vårt hushåll», som i huvudsak sammanfattar vissa data ur konjunkturinstitutets höstrapport 1949 samt ur nationalbudgeten för 1950, är för närvarande under tryckning i en upplaga på 200 000 ex. och är avsedd att försäljas på samma sätt.

Presservice. Under hösten 1949 påbörjades en bildstatistisk serie, som ställes till dagspressens förfogande. En statistisk bild med åtföljande kort text utsändes varje vecka. För ändamålet arbetar en deltidsanställd bildstatistiker. Bilderna brukar vanligen införas i ca 120 tidningar och anses ha ett högt läsvärde.

En annan deltidsanställd journalist, som har goda förbindelser med personaltidningarna, utsänder till dessa och till dagspressen dels allmänt ekonomiskt upplysningsmaterial, dels uppgifter om företagsnämnderna, förslagsverksamheten och rationaliseringen. En del material utsändes dessutom direkt till dagspress och fackförbundstidningar från det centrala kansliet.

Stöd åt studieverksamhet. Vid sidan av denna mera brett lagda upplysningsverksamhet har Ekonomisk Information även sökt medverka i arbetet att befrämja mera djupgående studier i aktuella ekonomiska frågor. Efter framställning från de samverkande bildningsförbunden har samarbetsorganet sålunda ställt ett belopp på 70 000 kronor till förbundens förfogande att användas som bidrag till anordnande av ett antal 3-dagarskurser för utbildning av studieledare i aktuella ekonomiska frågor. Uppläggningsen av kursverksamheten har skett i samråd med Ekonomisk Information. Denna utbildningsverksamhet påbörjades under oktober 1949. Vid utgången av januari 1950 hade rapporter inkommit från 22 dylika kurser med närmare 1 000 deltagare. Detta antal kan förväntas stiga, då verksamheten fortfarande pågår.

I samarbete med brevskolan utarbetades i början av 1950 en populärt upplagd korrespondenskurs, omfattande fem studiebreve under titeln »Vår ekonomi just nu». På grund av bidrag från Ekonomisk Information ha av-

gifterna för kursen kunnat hållas synnerligen låga. Redan en månad efter starten hade 4 000 elever anmält sig. Avsikten är att utge kursen i en ny aktualiserad upplaga till hösten, då hela studiesäsongen står till förfogande. I anslutning till denna kurs har på samarbetsorganets initiativ en radioserie omfattande sex korta föredrag i aktuella ekonomiska ämnen anordnats under januari till mars 1950. Serien inleddes med ett anförande av statsministern.

Ekonomisk Information har träffat överenskommelse med konjunkturinstitutet om gemensamt utgivande av en ny periodisk ekonomisk-statistisk serie med diagram och tabeller belysande den aktuella ekonomiska utvecklingen. Denna serie är dock icke avsedd för massspridning.

Produktionskampanjen.

Filmer. Redan under våren 1949 färdigställdes två kortfilmer, »Sanningen om Johansson» och »Vad gör väl en frimåndag?», vilka båda behandlade frågan om onödig frånvaro från arbetet. Tack vare tillmötesgående från biografägareförbundets sida kunde dessa filmer utan kostnad för Ekonomisk Information visas såsom förspel under april, maj och juni 1949. Under denna tid beräknas omkring 500 000 personer ha sett dem.

Under hösten 1949 inspelades ytterligare två filmer, som vardera ha en visningstid av 20 å 25 minuter. Den ena av dessa »Var finns händerna?» behandlar den yngre arbetskraftens överörslighet och de skadeverkningar, som denna kan medföra i fråga om yrkesutbildningen. Den andra filmen »Samspel» berör förslagsverksamheten inom industrien.

Alla de fyra filmerna ha under hösten och vintern visats såväl på de allmänna biograferna i form av förspel som vid möten, företagsaftnar o. dyl. Några siffror angående publikfrekvensen äro icke tillgängliga. Efterfrågan på såväl normal- som smalfilmkopior för mötesverksamheten är dock betydande. Sammanlagt 200 kopior äro för närvarande ständigt utlånade.

För närvarande förberedes bl. a. en film om företagsnämnderna samt en film om rationaliseringsåtgärder inom den mindre och medelstora industrien.

Broschyrer. Ett huvudnummer i den s. k. novemberkampanjen var en 8-sidig broschyr med titeln »Vi sitter alla i samma båt», som gratis utdelades i 1 650 000 ex., väsentligen genom fackförbunds- och tjänstemannapressen. Skriften gav vissa upplysningar om det ekonomiska läget och i anslutning därtill lämnades uppgifter om betydelsen att motverka överörslighet, onödig frånvaro, olycksfall och industribränder samt att verka för förslagsverksamhetens utveckling etc.

En 4-sidig folder, som speciellt berör förslagsverksamheten, är för närvarande under tryckning i en upplaga om 600 000 ex. Den är avsedd att utdelas genom företagens försorg.

Affischer. I samband med novemberkampanjen utsändes, i 17 000 försändelser — väsentligen till företag — en serie på fyra olika affischer. Dessa

affischer berörde huvudsakligen frågorna om överörslighet och frånvaro från arbetet. En liknande serie om fyra affischer, som därjämte behandlar förslagsverksamheten och olycksfallen i arbete, utsändes i början av februari 1950. Det sammanlagda antalet exemplar av samtliga affischer som utsänts utgör ca 300 000. Någon utomhusaffischering har hittills icke förekommit i samarbetsorganets regi.

Annonsering. I november påbörjades en annonskampanj berörande de ämnen, som behandlats i broschyren »Vi sitter alla i samma båt». Sedan i första hand dagspressen utnyttjats för ändamålet, fortsatte kampanjen i januari och februari 1950 i vecko- och fackförbundspressen. I dagspressen publicerades i julveckan en annons avseende dollarproblemet och marshallhjälpen.

Radion har vid flera tillfällen utnyttjats i produktivitetskampanjen.

Kostnader.

Kostnaderna för verksamheten under budgetåret 1948/49 och de beräknade kostnaderna för innevarande budgetår, fördelade på olika utgiftskategorier, framgå av följande sammanställning:

Kostnad i kr. för:	Verkliga kostnader för budgetåret 1948/49	Beräknade kostnader för budgetåret 1949/50
Film	44 000	265 000
Broschyrer och div. trycksaker	22 000	135 000
Affischer och affischering	—	45 000
Annonsering	—	220 000
Studieverksamhet	—	90 000
Pressservice o. d.	—	10 000
Löner och arvoden	4 000	45 000
Distribution, lokaler, inventarier m. m.	—	20 000
	Summa 70 000	830 000

Behov av fortsatt upplysningsverksamhet.

De behov, som motiverat tillkomsten av denna upplysningsverksamhet, kvarstå alltjämt, även om de på grund av förhållandenas utveckling i någon mån hålla på att ändra karaktär. Fortfarande är överörsligheten på arbetsmarknaden större än normalt, särskilt vad gäller yngre arbetskraft, men en påtaglig förbättring har dock inträtt under de senaste två åren. Onödig frånvaro från arbetet förekommer alltjämt, ehuru i något mindre utsträckning än tidigare. Förlusterna på grund av olycksfall i arbete äro fortfarande mycket betydande och på detta område önskar Ekonomisk Information i samarbete med arbetarskyddsämnden medverka i en intensifierad upplysningskampanj. Behovet av upplysning om värdet av fortsatt rationalisering kvarstår. Visserligen torde förståelsen för värdet av att produktion och distribution bli mera effektiva vara vida större än tidigare. Det är också sant,

att produktiviteten inom näringslivet under senare år ökat i något snabbare takt än under förkrigstiden. Men förbättringen synes dock inte stå fullt i proportion till den stora mängd av ny och modern produktionsutrustning, som tillkommit under de senare årens intensiva investeringsverksamhet. Eftersom produktiviteten försämrades under de första krigsåren, är den totala förbättringen sedan slutet av 30-talet förhållandevis begränsad, om man bortser från jordbruket, som i detta avseende gjort betydande framsteg. Behovet av fortsatt rationalisering är också stort, eftersom det gäller att genom ökad produktion få mer varor över för export och lägga en grund för nya standardförbättringar i framtiden. Fortfarande finnas grupper av både löntagare och företagare, som föredraga invanda och prövade metoder även när förbättringar i produktion och distribution äro möjliga att åstadkomma. Behovet av ett fortsatt upplysningsarbete i denna fråga är numera desto större, eftersom det ändrade marknadsläget efterhand skulle kunna återuppliva vissa i huvudsak felaktiga eller i alla händelser överdrivna föreställningar om att rationalisering skapar arbetslöshet — föreställningar som kunna skymma blicken för att det just i ett svårare konkurrensläge kan framstå som särskilt angeläget att höja den ekonomiska effektiviteten för att på så sätt öka den ekonomiska tryggheten genom att skapa bättre förutsättningar för näringslivet att stå emot det hårdare konkurrenstrycket.

Det kan vidare visa sig, att den nuvarande knappheten på virke blir kännbar även i fortsättningen och det därför erfordras en medverkan i upplysningsarbetet rörande möjligheterna att spara på trä. På samma sätt kan en medverkan även i andra dylika materialbesparingskampanjer bli av behovet påkallad.

Härtill kommer det allmänna behovet av fortgående upplysning rörande förändringarna i det ekonomiska läget. Visserligen måste denna upplysningsuppgift i första hand åvila de vanliga publicitetsorganen, främst dags- och fackpress, som ställer ett omfattande sakmaterial till allmänhetens förfogande. Erfarenheten visar dock, att på detta område erfordras ytterligare insatser ägnade att sprida en något mera allmän kunskap om själva huvudragen i den ekonomiska situationen och om de stora sammanhangen i det ekonomiska livet. Egentligen är detta icke någon ny uppgift för det allmänna. Olika offentliga verk publicera sedan mycket länge ett omfattande material om den ekonomiska utvecklingen. Detta material blir inom konjunkturinstitutet underkastat ytterligare analys och bearbetning. Vad det här gäller är endast att framlägga vissa särskilt relevanta data i en mera allmänt tillgänglig form än som hittills vanligen brukat förekomma i offentlig publikationsverksamhet. En sådan kompletterande insats måste betecknas såsom ganska angelägen i ett samhälle, som är grundat på det fria folkstyrets princip — givetvis dock under förutsättning, att kraven på opartiskhet och objektivitet i redovisningen härvid bli fullt tillgodosedda.

Som framgått av den lämnade redogörelsen har i enlighet med det program, som framlades i förra årets proposition i ämnet, verksamheten hit-

tills uteslutande gått ut på att inom landet sprida kännedom om ekonomiska förhållanden och om de krav, som läget ställt på olika insatser. Det material, som i mera allmänt tillgänglig form sammanställs av Ekonomisk Information, torde emellertid i vissa fall, efter för ändamålet avpassad omarbetning, kunna utnyttjas även för goodwill-upplysning om Sverige i utlandet. Med hänsyn till den gradvisa övergång till köparmarknad, som inträtt under år 1949 — även om denna tills vidare delvis hejdats efter devalveringen — synes också behov föreligga av en intensifierad upplysningsverksamhet om svensk ekonomi i andra länder. Givetvis har detta behov i olika andra sammanhang beaktats. Den direkt säljande upplysningsverksamheten måste av naturliga skäl helt åvila vederbörande exportföretag, som intensifierat sina ansträngningar på detta område. För att stödja branschvis anordnade marknadsundersökningar i Förenta staterna ha ur handels- och sjöfartsfonden 280 000 kronor ställts till Exportföreningens förfogande och ytterligare medel å tillhoppa omkring 200 000 kronor ställts i utsikt ur samma fond. Detta stöd är emellertid av engångsnatur. För allmän goodwill-upplysning om Sverige i utlandet har liksom föregående år i statsverkspropositionen äskats anslag under tredje huvudtiteln. Huvudposterna avse bidrag till svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet, svensk-amerikanska nyhetsbyrån och svensk-internationella pressbyrån. Svenska institutet har gjort betydande insatser, huvudsakligen av kulturell art. För distribution av trycksaker på utländska språk med ekonomiska uppgifter om Sverige saknas ofta medel i tillgängliga anslag. Det synes också föreligga behov av en eller ett par kortfilmer rörande Sveriges produktion och leveransmöjligheter, som t. ex. skulle kunna ställas till beskickningars och handelssekreterares förfogande eller användas som förspel vid filmvisningar i utlandet anordnade av enskilda svenska exportföretag, som visa egna filmer. Jag föreställer mig, att en sådan kortfilm om svensk ekonomi skulle kunna utföras på sådant sätt, att en något modifierad svensk upplaga av densamma med fördel skulle kunna ingå i den för svensk publik avsedda ekonomiska upplysningsverksamheten.

Enligt min mening bör Ekonomisk Information dock endast i begränsad utsträckning anlitas för dylika uppgifter, som väsentligen måste åligga andra organ. Men i den mån det visar sig, att det föreligger praktiska behov av vissa kompletterande insatser, särskilt om dessa kunna samordnas med organets huvuduppgift, borde det enligt min uppfattning icke föreligga hinder att i särskilda fall lämna dylik medverkan till den för utlandet avsedda upplysningsverksamheten — under förutsättning likväl att det blir fråga om behov, som icke kunna tillgodoses med anlitage av andra anslag. I alla hithörande fall bör givetvis ett samarbete etableras med handelsmyndigheterna och med Exportföreningen.

Under förutsättning att en mindre andel av anslaget skulle få användas för sistnämnda ändamål, skulle kostnaderna för verksamheten uppgå till 1 000 000 kronor med den ungefärliga fördelning på olika huvudposter, som

framgår av följande uppställning, vari för jämförelse motsvarande beräknade kostnad för innevarande budgetår upptagits:

Kostnad i kr. för:	1949/50	1950/51
Film	265 000	300 000
Broschyrer och div. trycksaker	135 000	210 000
Affischer och affischering	45 000	90 000
Annonsering	220 000	200 000
Studieverksamhet	90 000	100 000
Presservice o. d.	10 000	25 000
Löner och arvoden	45 000	55 000
Distribution, lokaler, inventarier m. m.	20 000	20 000
	Summa 830 000	1 000 000

De olika posterna torde erfordra en närmare kommentar. Med hänsyn till att de redan inspelade filmerna med något undantag torde kunna användas även under nästa budgetår torde nya inspelningar, avsedda för den inhemska marknaden, icke erfordras i fullt samma utsträckning som under förevarande budgetår. Å andra sidan ha de redan inspelade filmerna delvis finansierats å anslaget på tilläggsstat för budgetåret 1948/49. Förutsätter man dessutom att en kortfilm avsedd för utlandet skulle ingå i programmet, har man däri ett ytterligare skäl att något höja beloppet jämfört med innevarande budgetår. Posten broschyrer och trycksaker behöver höjas, då detta upplysningsmedel hör till de mest verksamma. Hänsyn har härvid tagits till behovet att i samarbete med arbetarskyddsnämnden medverka i en kampanj mot olycksfallen. Under nästa budgetår synes även viss utomhusaffischering böra ifrågakomma, varför denna post synes böra ökas. För annonsering torde däremot icke erfordras fullt samma belopp som under innevarande budgetår. För studiekurser räknar jag bl. a. med en uppskattad stegring i efterfrågan på den brevkurs, som utarbetats och som successivt kommer att omarbetas allteftersom läget förändras. Den presservice, som organiserats, skulle draga kostnader under hela nästa budgetår, medan den under innevarande år först på senare tid nått den avsedda omfattningen. Lönekostnaden ökas av samma anledning, i det att vissa anställda började sin tjänstgöring först när en del av innevarande budgetår förflutit.

Jag förutsätter emellertid, att fördelningen på olika kostnadsposter må underkastas de inbördes jämkningar, som kunna föranledas av de praktiska behoven.

Den beräknade reservationen å förevarande anslag för innevarande budgetår torde komma att uppgå till 200 000 kronor, vartill komma 15 000 kronor i intäkter av försäljningen av broschyren »4-årsplanen i korta drag». Genom försäljning av vissa broschyrer, varav en f. n. är under tryckning, beräknar jag att under loppet av nästa budgetår 35 000 kronor kunna inflyta. Sålunda skulle sammanlagt 250 000 kronor stå till förfogande för utgifterna under budgetåret 1950/51. Medelsbehovet uppgår alltså till (1 000 000 — 250 000 =) 750 000 kronor.

Kungl. Maj:ts proposition nr 83.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Upplysningsarbete avseende produktions- och exportfrågor* för budgetåret 1950/51 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 750 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Ingvar J:son Rörs.
